

גבריות

הרב שי יהודאי, הרב יעקב אידלס

אוכלוסיית היעד: כיתות ז' – י' | מספר המשתתפים המומלץ: 20 | זמן: שני שיעורים

ציוד נדרש: מחשב (כולל חיבור למרשתת), מקרן, מסך ורמקולים.

רציונל

בסיפור הבריאה המופע בפרק א' בבראשית, אדם הראשון נברא כברייה אחת הכוללת זכר ונקבה, ואלוקים מברך את הישות האחת בברכה אחת. בפרק ב' מתוארת בריאת האישה מן הצלע שנלקחת מגופו של האדם. מטרת בריאתה: להיות לאדם "עוזר כנגדו". על פי חז"ל מדובר בפעולה של הפרדה בין שני חלקי הברייה (חלק זכרי וחלק נקבי) שנבראה במקור, באמצעות נסירה. התורה מדגישה שהאיש והאישה עתידים לשוב ולהתאחד – וזה ייעודם: "על כן יעזב איש את אביו ואת אמו וידבק באשתו והיו לבשר אחד" (בראשית ב, כד); וחז"ל מוסיפים את שותפות הקב"ה בקשר המתחדש: "לא איש בלא אשה ולא אשה בלא איש ולא שניהם בלא שכינה" (מדרש בראשית רבה כב, ב).

הזהות הגברית או הנשית הן יסוד חשוב בזהות האישית. לכן, בגיל ההתבגרות שבו מתרחש תהליך גיבוש הזהות (האישית, החברתית, הערכית והרוחנית), חשוב לעסוק בזהויות אלו. כמו בכל תהליך חינוכי מומלץ לקיים ברור ראשוני לגבי התפיסות הרווחות בקרב התלמידים. תפיסות אלו תשמשנה נקודת מוצא לדיון. לאחר עיסוק במהות הגברית או הנשית ובייחודה של כל אחת, נוכל לעבור לעיסוק בשלב ההשלמה הבאה לידי ביטוי בחיבור הזוגי.

בסדנה זו נחשוף את התלמידים להיבטים עמוקים של גבריות כפי שהם משתקפים בתנ"ך ובמאמרי חז"ל. בתחום ההלכה – נסתפק בהבאת דברי חז"ל שרוב המשותף על המפריד בהיבטים ההלכתיים. "איש או אשה כי יעשו מכל חטאת השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה.... השוה הכתוב אשה לאיש לכל דינין שבתורה" (בבלי, בבא קמא טו ע"א), ואידך זיל גמור. התפיסה של הגבריות בחברה המערבית עוברת בעשורים האחרונים שינוי. בעבר גבריות נתפסה כחזק פיזי ומנטלי, אומץ, קשיחות, ריחוק, עצמאות וכד'. כיום מצופה מגברים לכלול באישיותם גם היבטים רכים יותר כגון הבעת רגשות, שיתוף בחולשה, רגישות לתחושות הזולת הענקת תמיכה רגשית ועוד. נוכל לראות שגם במקורות היהדות הגבריות נתפסת באופן רחב ומגוון ומציבה דגמים נשגבים שיש בהם שילוב של רכות וכוח. בסדנה זו נתייחס למושג ה'גבורה' הקשור לשוניית ורעיונית למושג הגבריות, ונראה כי במקורות חז"ל גבורה איננה מצטמצמת לכוח פיזי והקשחת הלב, ואדרבה יש בה גם יכולת איפוק והתגברות.

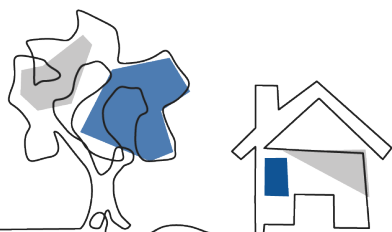
מטרות

1. חשיפת תפיסת הגבריות של התלמידים באופן כללי;
2. הכרת דגם הגבריות המבוסס על המסורת היהודית.

מהלך ההפעלה

שלב ראשון

נבקש מהמשתתפים לחפש במרשתת תמונות (כל משתתף – תמונה אחת) של אדם שבעיניהם הוא "גבר" ולהעלותן ללוח השיתופי ביישומון פאדלט (Padlet).

שאלות לדיון

← האם מצאתם מכנה משותף לכל הדמויות שהועלו (או לרובן)?

← האם יש הבדלים בין הדמויות?

← במה הן דומות זו לזו? במה הן נבדלות זו מזו?

ננסה לאפיין יחד, בכוחות משותפים, 'גבר/איש'. ניצור "ענן מילים" ביישומון מנטימטר (Mentimeter) או ביישומון גן המילים (Answer Garden), ונבקש מהמשתתפים לכתוב מילים שלדעתם מאפיינות גבריות.

שאלות לדיון

← אילו מילים הופיעו פעמים רבות?

← אילו מילים חסרות לנו? (מומלץ שמשותף שיציע מילה שלא הוצעה ויטען שהיא חסרה ברשימה – יסביר מדוע היא נחוצה וגם ינסה להסביר את פשר היעדרה)

(הערה: נשים לב לקדושת השיח. אם התלמידים משתמשים בכלים הדיגיטליים להעלאת תכנים שאינם תואמים את רוח החמ"ד, נסתפק בשיח בלבד.)

שלב שני

ניצור לוח שיתופי ביישומון פאדלט (Padlet) ונבקש שכל תלמיד יכתוב עליו שלוש תכונות שמאפיינות את מי שראוי לכינוי 'גבר' על פי מה שלמדנו. לצד התכונות, יוכלו התלמידים להוסיף תמונה או שיר או קישור מתאימים.

הצעה לפעילות נוספת

נקרין בעזרת היישומון מנטימטר (Mentimeter) רשימת התנהגויות (להלן מוצעת רשימה. נוכל להוסיף עליה או לגרוע ממנה), ונבקש מהתלמידים לשייך כל התנהגות למי שהיא מאפיינת אותו: לנשים, לגברים או לשניהם.

רשימת ההתנהגויות

הבעת רגשות

שיתוף בקושי

בקשת עזרה

שיתוף פעולה

הקשבה

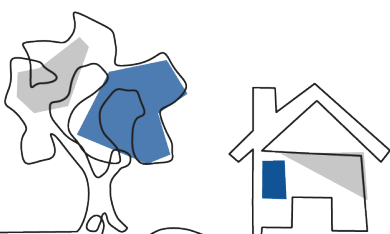
ניסיון להבין את הזולת

חשיפת כישלונות

הבעת אהבה/חיבה

הבעת רחמים

נדון בתוצאות ההצבעה. מטרת הדיון לבחון את ההתנהגויות לגופן (ולא על פי הסטראוטיפ) ולברר אילו התנהגויות ראוי וטוב שנסגל לעצמנו בעקבות מה שראינו ולמדנו.

שלב שלישי

בשלב זה ננסה לברר מי מהדמויות המוכרות לנו מהמסורת היהודית ראויה לתואר 'גבר'. להלן הצעות לשתי פעולות אפשריות.

אפשרות א

- חשבו על דמות של איש מהמסורת היהודית.
- שאלו את עצמכם מה מאפיין את הדמות, וציינו היבטים שונים באישיות שלה.

אפשרות ב

נציג שמות של דמויות מהמסורת היהודית וניתן אותה ההוראה.

אברהם אבינו	יצחק אבינו	יעקב אבינו	משה רבנו	יהודה	יוסף
אהרן הכהן	קרח	נחשון בן עמינדב	יהושע בן נון	אליהו	שמואל
אלקנה	יהונתן	דוד המלך	אבשלום	שאול	אהוד
פינחס	רבי יהודה הנשיא	רבי עקיבא	שמעון בר כוזיבא (בר כוכבא)	האר"י הקדוש	הרמב"ם
רבי ישראל הבעל שם טוב	הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל	הבבא סאלי	הרב עובדיה יוסף	הרב אברהם יצחק הכהן קוק	אחר

אם מציעים שמות נוספים חשוב לשים לב לייצוג דמויות מקרב העדות השונות.

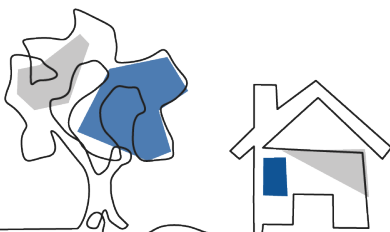
המשתתפים יוכלו לציין תכונות ומאפיינים מידע אישי או מידע שימצאו במרשתת.

אם תשובות התלמידים יתמקדו בעיקר במאפיינים הפיזיים והלוחמניים, חשוב להסב את תשומת ליבם למאפיינים נוספים – דמויות רבות לצד עיסוקן בפיקוד, בהובלת הצבא לניצחון במלחמה ובהענשה, מתאפיינות גם ברוך, בהקשבה וברגישות. יחד עם זאת שאיפה לאיזון או לעידון אינה יכולה לבוא על חשבון הצורך במנהיגות צבאית בעת הצורך. התלמידים ישתפו את הקבוצה במידע שאספו.

שלב רביעי

שלב זה ייוחד ללימוד ולהבנה של התוכן שמייצג המושג 'גבריות' במקורותינו. נרצה לגלות את המורכבות והעומק של דמויות גבריות.

דמויות אלו הן על פי רוב אנשים שניחנו בחוסן פיזי ובקשיחות, בפעילות ובאסרטיביות (לדוגמה: אברהם היה גם לוחם, משה היה מנהיג גדול, יהושע ודוד היו שרי צבא ואנשי מלחמה נועזים ומצליחים ועוד); ולצד תכונות אלו אנו מזהים בדמויותיהם גם תכונות נוספות כגון חסד, אהבה, רגישות לזולת. בלימוד מהתנ"ך (אפשרות א להלן) נתמקד בדמותו של דוד המלך עליו השלום (אם כי אפשר לחקור נושא זה גם מתוך לימוד על דמויות רבות נוספות).

גם במקורות חז"ל מוצאים ביטויים שמהם עולה שהגבריות קשורה לגבורה ולחוזק פיזי, ולצידם מופיעים גם מודלים של גבריות שיש בהם חתירה לענווה, כיבוש היצר, מסירות ללימוד ולעולמה של תורה ועוד (לימוד זה מוצע להלן באפשרות ב).

אפשרות א: לימוד מקורות על דמותו של דוד המלך ע"ה

ייתכן שהתלמידים בחרו בשלב הקודם בדמותו של דוד וראו בה דמות המייצגת 'גבר'; וגם אם לא – בשלב זה נתמקד בדמותו. נציג לתלמידים את הפסוק שבו אחד מנעריו של שאול המלך (לפי המדרש היה זה דואג האדומי) מתאר את דוד: "וַיַּעַן אֶחָד מֵהַנְּעָרִים וַיֹּאמֶר הִנֵּה רָאִיתִי בֶן לְיִשִׁי בֵּית הַלְּחָמִי יָדַע נַגֵּן וְגִבּוֹר חֵיל וְאִישׁ מְלַחְמָה וּנְבוֹן דָּבָר וְאִישׁ תֹּאֵר וְהוּא עִמּוֹ" (שמואל א טז, יח).

שאלה לדיון

← אילו תכונות גבריות כלולות בתיאור?

נאסוף את התשובות. יש להניח שרבים יצינו את התכונות "גיבור חיל" ו"איש מלחמה", ואת התכונות האחרות – יצינו מעטים. (בלמידה מרחוק נבקש מהתלמידים להעלות את תשובותיהם ללוח השיתופי פאדלט [Padlet], ונוכל להבחין בתכונות שזכו ל'מעמד גבוה' במיוחד).

שאלות לדיון

- מדוע תכונות אלו (שבהן בחרתם) מבטאות לדעתכם גבריות?
- האם התכונות שלדעתכם מבטאות גבריות במידה פחותה – סותרות את הגבריות או משלימות אותה?
- האם כדי להביא לידי ביטוי שלם את המושג 'גבריות' – גם התכונות האלה (שנבחרו פחות או לא נבחרו) נחוצות?

נוסיף להתבונן בדמותו המאירה של דוד המלך:

הוא נוהג בענווה והתבטלות כשבאים למושח אותה: "וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֵל יִשִׁי הִתְמַו הַנְּעָרִים וַיֹּאמֶר עוֹד שָׁאֵר (נשאר, או מלשון שיריים) הַקָּטָן" (דוד היה אז בן 28 שנים, אך בעיני הסובבים אותו נתפס כשיריים, כקטן), "וְהִנֵּה רֵעָה בְּצִאֵן וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֵל יִשִׁי שְׁלַחָה וְקִחְנֹנִי, כִּי לֹא נִסְבַּע עַד בְּאֵז פֶּה" (שמואל א טז, יא). בספר תהלים אנו מוצאים שדוד מצניע את עצמו: "וְאֶנְכִי תוֹלַעַת לֹא אִישׁ תְּרַפֵּת אָדָם וּבְזוּי עָם" (כב, ז).

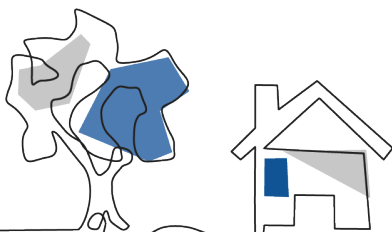
בתקופה ששאול רודף אחרי דוד, דוד מגלה אותה במערה, ויכול לשלוח בו יד. דוד נמנע מכך, וכדי להבהיר למלך שיכול היה לפגוע בו אך לא עשה כן, הוא לוקח ממנו את צפחת המים והחנית, וקורא לו מראש ההר הסמוך, בענווה עצומה: "וַיֹּאמֶר לְמָה זֶה אֲדֹנָי רֹדֵף אַחֲרַי עֲבָדוֹ כִּי מָה עֲשִׂיתִי וּמָה בְּיָדִי רָעָה: וְעַתָּה יִשְׁמַע נָא אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ אֶת דְּבָרֵי עֲבָדוֹ... כִּי יֵצֵא מִלְּךָ יִשְׂרָאֵל לְבַקֵּשׁ אֶת־פְּרַעֲשׁ אֶחָד כְּפֹאֶשֶׁר יִרְדֵּף הַקָּרָא בְּהָרִים" (שמואל א כו, יח-כ).

כאשר יש צורך בהנהגה רכה, בענווה, דוד יכול לכוונת את עצמו "פרעושי", וניכר שאין בו שום תחושת עליונות שפעמים רבות מאפיינת מציאות של יריבות בין אנשים.

אך מול האויבים, כאשר יש צורך באומץ, בכוח ובגבורה גדולה, דוד מוצא בתוכו כוחות עצומים, אם כי הוא איננו מייחס אותם לעצמו אלא תולה אותם בקב"ה:

"וַיֹּאמֶר דָּוִד אֵל שְׂאוֹל רֵעָה הָיָה עֲבָדְךָ לְאֵבִי בְּצִאֵן וּבָא הָאָרִי וְאֶת־הַדּוֹב וְנִשְׂאָ שָׁה מִהָעֵדֶר: וַיִּצְאֵתִי אַחֲרָיו וְהִפְתִּיו וְהַצְלֵתִי מִפְּיֹו וַיִּקֶּם עָלַי וְהִתְנַקֵּתִי בְּנִקְנוֹ וְהִפְתִּיו וְהִמְיִתִיו: גַּם אֶת־הָאָרִי גַם הַדָּב הַכָּה עֲבָדְךָ וְהָיָה הַפְּלִשְׁתִּי הָעֵרֵל הַזֶּה כְּאֶחָד מֵהֶם כִּי תִרְף מַעֲרַכְת אֱלֹקִים חַיִּים: וַיֹּאמֶר דָּוִד ה' אֲשֶׁר הַצֵּלְנִי מִיַּד הָאָרִי וּמִיַּד הַדָּב הוּא יֵצִילְנִי מִיַּד הַפְּלִשְׁתִּי הַזֶּה" (שמואל א יז לד-לז).

מראהו העדין של דוד מטעה את גלית הפלשתי: "וַיִּבֶט הַפְּלִשְׁתִּי וַיִּרְאֶה אֶת־דָּוִד וַיִּבְהַזוּ כִּי הָיָה נָעַר וַאֲדָמְנִי עִם יָפֵה מְרָאָה" (שם, מב); אך דוד מתגלה בגבורה נפלאה, שמקורה באמונה עזה בקב"ה:

"ויאמר דוד אל הפלשתי אתה בא אלי בקרב ובחנית ובכידון ואנכי בא אליך, בשם ה' צבאות אלקי מערכות ישראל אשר חרפת: היום הזה יסגרף ה' בידי והייתך והסרת את ראשך מעליך ונתתי פגך מחנה פלשתים היום הזה לעוף השמים ולחית הארץ וידעו כל הארץ כי יש אלקים לישראל: וידעו כל הקהל הזה כי לא בקרב ובחנית יהושיע ה' כי לה' המלחמה ונתן אתכם בידנו: והיה כי קם הפלשתי וילך ויקרב לקראת דוד וימהר דוד וירץ המערכה לקראת הפלשתי: וישלח דוד את ידו אל הפל ויקח משם אבן ויקלע ויך את הפלשתי אל מצחו ותטבע האבן במצחו ויפל על פניו ארצה: ויחזק דוד מן הפלשתי בקלע ובאבן ויך את הפלשתי וימתהו וקרב אין ביד דוד" (שם, מה-נ).

כך גם מול נבל, מול הפלשתים, מול מואב – כאשר יש צורך והדבר מתאים ונחוץ – אין כמו דוד לכוח וגבורה. הדברים באים לידי ביטוי בדרשת חז"ל על אחד הפסוקים המתארים את גיבורי דוד:

"אלה שמות הגברים אשר לדוד ישב בשבת תחממני ראש השלשי הוא עדינו העצנו (העצני) על שמנה מאות חלל בפעם אחד (אחת) (שמואל ב כג, ח).

"אלה שמות הגבורים אשר לדוד יושב בשבת וגו'" – אמר רבי אבהו הכי קאמר (כך אמר): ואלה שמות גבורותיו של דוד: "יושב בשבת" – בשעה שהיה יושב בשיבה לא היה יושב על גבי כרים וכסתות (כמו שנוהג אדם חשוב) אלא על גבי קרקע (כאחד התלמידים). דכל כמה דהוה רבייה עירא היאירי קיים הוה מתני להו לרבנן על גבי כרים וכסתות [=שכל הזמן שהיה רבו של דוד "עירא היאירי" קיים, היה עירא מלמד את החכמים כשהוא יושב על גבי כרים וכסתות]. כי נח נפשיה הוה מתני דוד לרבנן והוה יתיב [=כאשר נחה נפשו – נפטר עירא, היה דוד מלמד את החכמים והיה יושב] על גבי קרקע. אמרו ליה ליתב מר אכרים וכסתות לא קביל עליה [=אמרו לו: ישב אדוני על כרים וכסתות ולא קיבל עליו (מחמת ענווה, שלא להראות עצמו כרם של ישראל)]. "תחמווני" – אמר רב אמר לו הקב"ה הואיל והשפלת עצמך – תהא כמוני: שאני גוזר גזרה ואתה (בצדקתך) מבטלה. "ראש השלישים" – תהא ראש לשלשת אבות (שדוד נמנה בתפילה כאחד משלושת האבות). הוא "עדינו העצני" (מרמוז): כשהיה יושב ועוסק בתורה היה מעדן עצמו כתולעת ובשעה שיוצא למלחמה היה מקשה עצמו כעץ ("העצני" ומתחזק). (ומה נאמר) על שמונה מאות חלל בפעם אחת שהיה זורק חץ ומפיל שמונה מאות חלל בפעם אחת" (בבלי, מועד קטן טז ע"ב).

שאלות לעיון ולהעמקה

- ← אילו תפקידים ואילו תכונות היו לדוד המלך? (ניתן להרחיב גם ליכולת שלו לרקוד ולהביע שמחה גדולה)?
- ← כיצד מגיעים לאיזון?

אפשרות ב: מסע הקר אישי אל דמויות גברים בתנ"ך

- תרגיל זה מתאים לתלמידים בשנת בר המצווה, אך גם לתלמידים בני גילים אחרים.
- התלמידים יבחרו (כל תלמיד בבחירה אישית או בקבוצות קטנות) דמות של איש מהתנ"ך, ויכתבו עליה: מתי והיכן פעלה ומהו פועלה העיקרי.
- התלמידים יספרו על תכונות האופי של הדמות, וידונו ב'גבריות' וב'גבורה' שלה. (להרחבה: מה היחס לדמות זו בתנ"ך ומה היחס אליה בדברי חז"ל?)
- מה אנו, כבנים המתבוננים באנשים בני עמנו שדמותם נחקקה לתמיד במקורות הקודש שלנו, יכולים ללמוד מדמות זו על גבורה ועל גבריות?
- אילו פגשתם דמות זו, מה הייתם רוצים לומר לה?
- מה הייתם מיישמים בתקופתנו לאורה?

אפשר לתת לתלמידים מאגר דמויות.

לדוגמה: אברהם שהיה גיבור, לוחם ועשיר אך גם מלא אהבה לכל נברא וענוותן כפי שמצאנו במעשה הפיכת סדום ובלשונו

(בראשית יח, כז): הנה נא הואלתי לדבר אל אדני ואנכי עפר ואפר". וכידוע, אברהם העצים ולימד כל חייו את האמונה בה, וכל כוחנו בא ממנו.

אבותינו ובמיוחד מנחיגים רבים מתוכם היו רועי צאן – וכנראה נמדדה מידת התאמתם להנהגה. רועה צאן נדרש לכוח פיזי, לאומץ ולהנהגה אך גם לרחמנות מסירות ואכפתיות.

אפשרות ג: גבורה של גבר – לימוד מקורות חז"ל בנושא גבורה (לימוד כיתתי או קבוצתי)

נעיין יחד במקורות תורניים העוסקים בהתגברות ובגבורה ונראה כיצד הן באות לידי ביטוי.

מקור מס' 1 – משנה, אבות ו, א

רבי מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה, זוכה לדברים הרבה, ולא עוד אלא שכל העולם בלוי קדאי הוא לו, נקרא רע, אהוב, אוהב את המקום, אוהב את הבריות, משמח את המקום, משמח את הבריות, ומלבישתו עננה ויראה, ומכשרתו להיות צדיק חסיד ישר ונאמן, ומרחקתו מן החטא, ומקרבתו לידי זכות, ונהנין ממנו עצה ותושיה בינה וגבורה, שונאמר (משלי ח, יד): "לי עצה ותושיה אני בינה לי גבורה", ונותנת לו מלכות וממשלה וחקור דין, ומגליו לו רזי תורה, ונעשה כמעין המתגבר וקנהר שאינו פוסק, והנה צנוע וארך רוח, ומוחל על עלבונו, ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים.

שאלה לעיון ולהעמקה

- ← עד כמה התכונות שצוינו נחשבות "גבריות" על פי התפיסה הרווחת?
- ← נקודה למחשבה: היהדות מכוונת את כולנו (גברים ונשים כאחד) להיות בני אדם טובים ולעסוק בתיקון המידות. היכן אתה במסע לתיקון המידות?

מקור מס' 2 – תלמוד בבלי, מועד קטן טז ע"ב

בתנ"ך מוזכרים גיבורי דוד. בפסוק הפותח את רשימת הגיבורים מובא: "אלה שמות הגברים אשר לדוד ישב בשבת תחמני ראש השלשי הוא עדינו העצנו (העצני) על שמנה מאות חלל בפעם אחד (ארת) " (שמואל ב כג, ח).

חז"ל דרשו פסוק זה והתמקדו בכינוי של דוד:

הוא עדינו העצני – כשהיה יושב ועוסק בתורה היה מעדן עצמו כתולעת, ובשעה שיוצא למלחמה היה מקשה עצמו כעץ....

שאלות לעיון ולהעמקה

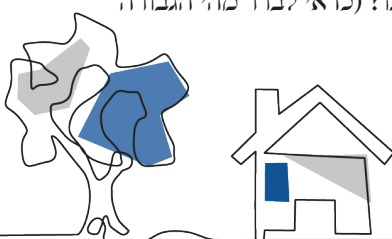
- ← אילו תפקידים ואילו תכונות היו לדוד המלך? (ניתן להרחיב גם ליכולת שלו לפזז ולרקוד ולהביע שמחה גדולה)?
- ← כיצד מגיעים לאיזון?

מקור מס' 3 – תלמוד בבלי, שבת פח ע"ב

ת"ר הנעלבין ואינו עולבין, שומעין חרפתו ואינו משיבין, עושין מאהבה ושמוחין ביסורין עליהן הכתוב אומר: "ואוהביו כצאת השמש בגבורתו".

שאלות לעיון ולהעמקה

- ← האם הוותרנות היא חולשה?
- ← האם כשמעליבים אותי – אני אמור לא להיעלב, לא להרגיש רע?
- ← "ואוהביו כצאת השמש בגבורתו" – על מה מתגבר מי שמוותר ולא עונה למי שמעליב אותו? (כדאי לברר מהי הגבורה של השמש, אולי היכולת להאיר ולחמם את העולם כולו בלי לשרוף אותו).

מקור מס' 4 – עין אי"ה / הרב קוק

(להלן מובאים עיקרי הדברים. מומלץ ללמוד אותם במקורם).

הראי"ה קוק כתב שבניגוד למחשבה (שמגיעים אליה לעיתים) שהמוסר עשוי להחליש את עוצמת החיים, התכונות המוסריות העליונות באמת אינן נוגדות את כוח החיים כלל. עוצמת החיים טמונה בתוכן, והקדושה מעדנת אותן. אין ציפייה מאדם גדול מבחינה מוסרית שלא ייעלב כלל. אדם ששומע שמחרפים אותו והחרפות אינן מעוררות בו שום תחושת אי נוחות או עלבון, הוא אדם שכוחות החיים שלו נחלשו והגיעו כמעט עד מוות. אדם אמור לחוש כשפוגעים בכבודו, והשמירה על הכבוד העצמי טבועה בנו – היא חלק מצלם אלוקים שבנו. משום כך לא נאמר "מי שמעליבים אותם ואינם עולבים" אלא "הנעלבים ואינם עולבים" – הם אכן נעלבים, אך מתוך מוסריותם הגדולה הם אינם רוצים לגרום לזולתם לחוש כאב כעין זה שהם חשו, ומתוך גבורה עצומה של אהבת הבריות, הם בוחרים שלא להשיב עלבון תחת עלבון.

"שומעים חרפתם ואינם משייבים, עושים מאהבה ושמחים ביסורים ועליהם נאמר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו": באופן דומה מסביר הרב שמתוך עוצמת החיים וגובה רמת המוסר – הם גם "עושין מאהבה", אותן עוצמה רוחנית ויכולת תחושה והבחנה, אותו רגש שלא נחלש ויכול לחוש בכאב והשפלה לצד איפוק ואהבת הבריות, הוא גם מבחין היטב ביסורים וחש בהם. ועם זאת, בידעו שגם היסורים מקורם בקב"ה, בטוב, הוא שמח בהם. ועל אנשים כאלה נאמר: "ואוהביו כצאת השמש בגבורתו" – אנשים אלו מתאפיינים בכוחות חיים ובעוצמות, ומתוכם הם בוחרים להיות כמו השמש שבגבורתה מבריאה ומפרה את העולם בחומה.

מתוך דברים אלו והבנה זו נוכל לבנות דמות של גבר שכוחו באיפוק – איפוק שאיננו נובע מפחדנות או רפיסות אלא מתוך עוצמה ושליטה עצמית.

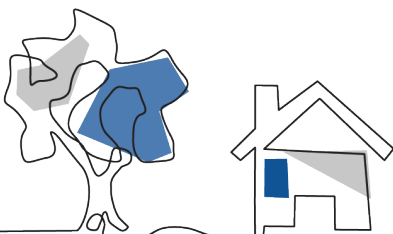
(על פי הראי"ה קוק, עין אי"ה [ירושלים, מכון הרצי"ה קוק], שבת פח ע"ב)

רעיון להעשרה: בלימוד על הגבריות אפשר להזכיר ששילוב החוזק והאיפוק, הכוח והעדינות, מתבטא במצווה היסודית והראשונה שמתקיימת בגבר – מצוות ברית המילה. ברית המילה מקדשת את הגוף ובה בעת מזכירה את הצורך לעדנו ולרסנו. הגבריות היהודית היא גבריות שיש בה מילה – שילוב של עוצמה עם עידון ואמונה.

בתחילת ספר יהושע מתוארת ברית המילה לפני הכניסה לארץ (הנולדים בתקופת המסע במדבר לא נימולו): "בָּעֵת הַהִיא אָמַר ה' אֵל יְהוֹשֻׁעַ עֲשֵׂה לְךָ חֲרֻבוֹת צָרִים וְשׁוּב מִלְּאֵת יְהוָה אֵל שְׂרָאֵל אֵל גְּבַעַת הָעֶרְלוֹת" (יהושע ה, ב-ג). הנביא, במעשהו, מלמדנו שרק מי שיכול ויודע להפנות "חרב" כלפי עצמו ו"למול" את עצמו (לא רק פיזית אלא גם במובן המטפורי: לדרוש מעצמו איפוק ושליטה ולעדן את כוחותיו ועוצמתו) יכול גם להניף "חרב" – להנהיג ולהפעיל כוח בעת הצורך. הוא יהיה מסוגל להילחם בזדים ורשעים במלוא העוצמה, אבל הכוח הזה לא ישחית אותו. השימוש בכוח יהיה מבוקר, והכוח לא יהפוך לכוחות אכזרית ואלימה.

שלב חמישי

יש להניח שמתוך הלימוד עלו בזיכרונם של התלמידים מקרים שבהם חשו שפעלו על פי המצופה מהם (לפי הסטראוטיפ המקובל) אבל הרגישו שההתנהגות לא שיקפה את מהותם האמיתית. את השלב הזה אפשר לקיים במליאה או בזוגות (יתרונה של העבודה בזוגות באינטימיות שנוצרת המאפשרת לשתף בעניינים אישיים). נבקש מתלמידים שמוכנים לשתף את חברם (בעבודה בזוגות) או את חבריהם (במליאה) – לספר על מקרה שבו הרגישו שהתנהגו בהתאם לתפיסה הרווחת אך בתוכם פנימה זיהו רגשות שלא עולים בקנה אחד עימה.

תיאור השלבים

- תארו את המקרה ואת התנהגותכם.
- נסו לנתח מדוע פעלתם כפי שפעלתם.
- נסו להאזין לאותו קול פנימי שהתנגד לדרך הפעולה שבחרתם. מה הוא אמר לכם?
- נסו להגדיר מה הרווחתם ומה הפסדתם מהדרך שבה פעלתם באותו המקרה.
- אילו ניתנה לכם הזדמנות לחזור על האירוע, מה הייתם בוחרים לעשות הפעם? למה?
- אם בוחרים לפעול בזוגות, מתכנסים לסיכום במליאה, והמשתתפים ישתפו את חבריהם בתובנות שעלו בדיון בזוגות.

שלב שישי

נבקש מהמשתתפים להציע שירים שיש בהם ביטוי לגבריות. נאזין לאחד מהם, ובעקבות ההאזנה נקיים דיון בעזרת שאלות מנחות (להלן). אפשר לחלק את הכיתה לקבוצות, וכל קבוצה תאזין לשיר אחד, ותקיים דיון ותגבש תשובות לשאלות, ובמליאה – תשתף את כולם.

שאלות לדיון

- ← מה הוסיפו מילות השיר (ואולי הסרטון המתלווה) להבנות שעלו מן השיחה על גבריות לפי היהדות?
- ← מה במילות השיר או בביצוע מסמל לדעתכם גבריות? איזה סוג של גבריות?
- ← מה אהבתם בשיר או בביצוע?

סיום

נקיים סבב. כל אחד מן המשתתפים ישתף את חבריו אם התחדשו לו רעיון או הבנה בסדנה זו, ואם כן – מהם. אפשרות אחרת: כל משתתף יציין מילה אחת שאותה "ייקח איתו כצידה לדרך".

בשנים האחרונות מתפתחות תפיסות המרככות המושג 'גבריות': בעבר ראו בה בעיקר חוזק פיזי ומנטלי, אומץ, קשיחות, ריחוק, עצמאות וכד'; וכיום מצופה מגברים לכלול באישיותם גם היבטים רכים יותר כגון הבעת רגשות, שיתוף בחולשה, רגישות לתחושות הזולת הענקת תמיכה רגשית ועוד. השפה העברית קושרת בין גבר לגבורה. המסורת היהודית מציבה לפנינו דמויות גבריות המתאפיינות בעוצמה, באומץ ובכוח ולצידם במאפיינים רכים ורגישים. היא גם מלמדת אותנו שהמושג 'גבורה' רחב וכולל את עבודת המידות, פיתוח שאיפה ללימוד תורה, איפוק ויכולת להתגבר על היצר.

